

Foto: Nowy Casnik

Dr. Gerald Charles Stone FBA

22. awgusta 1932 – 11. septembra 2021

W septembrje zańdženeho lěta dóńdže do Łužicy zrudźaca powěsć, zo je zemřel dr. Gerald Stone, jendźelski slawist a sorabist a dołholětny přećel Serbow, jich rěče a kultury.

Prěni raz wo Serbach a serbsčinje zhońił bě Gerald Stone hižo jako šuler, w času swojeho studija rušćiny a němčiny na Londonskej uniwersiće zdoby sebi dokładniše znajomosće. Sorabistiska tematika zbudži jeho zajim tak, zo so rozsudzi, jej swoju disertaciju wěnować. Za to wubra sebi jako přenje hornoserbsčinu, kotruž sam wuběrnje nawukny. Nimo słownika a gramatiki wužiwaše za to zynkopask z hłosom Frida Michałka, kotryž bě jedyn z jeho uniwersitnych profesorow 1963 z kongresa slawistow w Sofiji přiwjezl, kaž čitamy w interviewje z nim w Rozhledže 2002 (čo. 9, s. 211–213).

1965 wopyta Stone prěni raz Łužicu a wot toho časa wosta w stajnym a wutrobitym kontakće nic jenož z kolegami-wědomostnikami, ale z mnohimi dalšimi Serbami, a přebywaše tež přeco zaso we Łužicy. Jeho disertacija, zakitowana 1969 na Londonskej uniwersiće, bě wěnowana změnam hornoserbskeho slowoskłada w času narodneho wozroźdenja. Z njeje wuchadźaca studija „Lexical Changes in the Upper Sorbian Literary Language during and following the National Awakening“ wozjewi so 1971 jako zešiwk Lětopisa (Lětopis, rjad A 18 [1971] 1, s. 1–127).

Jenož lěto pozdžišo sčehowaše jako přichodny přinošk k sorabistice jeho kniha „The Smallest Slavonic Nation: The Sorbs of Lusatia“.¹ Z njej wozjewi G. Stone 1972 přenju jendźelskorěčnu přiručku wo Serbach, kotraž spřístupni w komprimowanej formje tehdy aktualnu wědu wo jich stawiznach, literaturje, rěči a dialektach, folklorje a politiskim položanju. Wona wobswědča nazornje, zo bě jeje awtor nimoměry wjelestronski filologa, jeho sorabistiska zaběra a wěda wopřijimaše nimo rěčespytnych temow tež wšelake pola kultury a stawiznow. Nimo Serbow měrjachu pak so jeho zajimy tež na druhe słowjanske rěče, a to cyle wosebje na rěče małych słowjanskich ludow – nimo Serbow tež Kašubow, Słowincow a Połobskich Słowjanow.

Mjeztym bě so Stone z docentom za słowjanske rěče a přirunowacy rěčespyt stał, tutej předmjetaj wučese najprjedy na uniwersitomaj w Nottinghamje (1966–1971) a Cambridgeu (1971/1972), wot 1972 pak bu člon Hertfordskeho Collegea uniwersity w Oxfordže, hdžež nastorči mjez druhim přiwzaće pólsčiny do wučbneho curriculumu (<https://www.hertford.ox.ac.uk/news/gerald-stone>). W běhu lět zdoby sej w swojim kraju wulke wědomostne připóznaće. Tak skutkowaše jako rěčny konsultant za znaty Oxford English Dictionary a jako hłowny wudawačel časopisa Oxford Slavonic Papers. W léće 1992 bu wuzwolony za člona British Academy (FBA – Fellow of the British Academy).

Pódlu swojich wučbnych winowatosćow a zaběry z druhimi słowjanskimi rěčemi – mjez druhim napisa wučbnicu pólsčiny (An Introduction to Polish, 1980) a zhromadnje z Bernardom Comriejom přiručku wo porewoluciskej ruščinje (The Russian Language since the Revolution, 1978, aktualizowane wudaće The Russian Language in the Twentieth Century, 1995) – pokročowaše Stone w Oxfordže systematisce swoju zaběru ze sorabistiku. Wo tym swědči mnóstwo wědomostnych a popularnowědomostnych serbowědných nastawkow w časopisach a zběrníkach, nic naposledk tež w serbskich publikacijach – w „Lětopisu“ a „Rozhledže“. Jich tematiski spektrum saha wot leksikologije, fonologije, dialektologije, rěčnych stawiznow hač k stawiznam serbsko-jendźelskich kulturnych stykow. Mjez nimi najwobšěrniši a najwuznamniši přinošk drje je fundowane předstajenje hornjo- a delnjoserbsčiny w přiručce wo słowjanskich rěčach, wudanej přez B. Comrieja a G. Corbetta w léće 1993 (The Slavonic Languages, s. 593–685).

Jako nimoměry hibićiwý recesent je Stone po cyłym swěće šerił a popularizował wuslědki wědomostneje džěławosće a literarneho skutkowanja w Serbach: K nic mjenje hač 80 serbskim abo serbowědnym kniham wozjewi swój posudk. Zdobom wotblyščuje so w tutej džěławosći šěrokosć jeho zajimow a jeho wěcywustojnosće. Tež jako přeložowar a wudawačel je G. Stone na sorabistiskim polu skutkował. Hižo w jeho knize „The Smallest Slavonic Nation“ namakamy přebasnjenja pokazkow ze serbskeje literatury. Jendźelske přeložki wubranych basnjow Handrija Zejlerja a Mata Kosyka wozjewi hromadže z předstajenjom serbskeju basnikow w časopisu „Slavonica“ (2005 a 2006). W lětomaj 1995 a 1996 wuda w rjedže „Serbska poezija“ wuběrkaj hornjo- a delnjoserbskich kěrlušow.

Po emeritowanju w léće 1999 pokročowaše ze swojej sorabistiskej zaběru, a to čím intenziwnišo. Wuži składnosć, zrealizowač wulke projekty, kotrež bě sej hižo dawno předewzał a na kotrychž bě hižo dlěši čas džěłał. Hižo w léće 1987 běše w archiwje Marburgskeho slědźerskeho instituta za Němski rěčny atlas serbski material z tuteho wobstatka skopěrowač móhl. Přenje wuslědki dołholětneho džěła nad transkripciju

¹ Nowowudaće 2015 w jendźelsko-ameriskim nakładnistwje Bloomsbury (tež digitalnje: <https://www.bloomsbury.com/us/smallest-slavonic-nation-9781474241557/>).

a wuhódnoćenjom tam namakaneho historiskeho dialektalnego materiala wozjewi hižo 1994 w Lětopisu (zeš. 2, s. 52–66). Kritiska edicija wšitkich 84 naprašnikow z wobšěrnym pojednanjom k wobkedźbowanym rěčnym zjawam a jich kartografiskim zwobraznjenjom kaž tež wo potencialu tutoho materiala za serbsku dialektologiju wozjewi so 2003 jako wosebity zešiwk Lětopisa. Z tym drje je wón jenički, kotryž je dwaj cyłej zešiwkaj Lětopisa sam spisał. Jako redaktorka tuteje publikacije dožiwich zhromadne džěło z Geraldom Stoneom jako jara wobohaćace a přijomne a stajnje na najwvyšu perfekciju wusměrjene.

Njebě to jenički historiski serbski rěčny poklad, kotryž je Stone za sorabistiku wotkrył a za dalše slědženja spřístupnił. Tak rozprawješe 1997 w „Rozhledže“ (zeš. 9, s. 178 sc.), zo bě so jemu poradźilo zaso namakać serbski rukopis na Hodźijskej farje, wo kotrymž běštaj hižo Hórnik a Muka pisałoj, kiž pak płaćeše po 2. swětowej wójnje jako zhubjeny. Stone dowjeze sej kopiju teksta domoj do Oxforda a zhotowi transkripciju. Wo přěních konkluzijach po analzy teksta rozprawješe hižo w decembru samsneho lěta na sorabistiskim rěčespytnym sympoziju w Budyšinje; přednošk je wozjewjeny we wosebitym zešiwku Lětopisa 1999 (s. 39–43). 2009 móžeše potom ediciju rukopisa z nadrobnej analzy a dialektalnym zarjadowanjom rěče pomnika předpožić – wona wuńdže pod skromnym titlom „The Göda Manuscript 1701“ jako 50. zwjazk Spisow Serbskeho instituta. We wobšěrnym zawodnym pojednanju poskići Stone čitarjej kulturnohistoriske zarjadowanje manuskripta, nadrobne přirunanje z druhimi rěčnymi pomnikami toho časa a wopokaza so jako wuběrný znajer stawiznow serbsčiny, jeje narěčow a stawa jich přeslědženja.

Indirektnu zaslužbu ma Gerald Stone na wotkryću dalšeho rěčneho pomnika – rukopisa Jana Cichoriusa z lěta 1663. Wuchadźiščo bě nastawk w „Lětopisu“ 1995, w kotrymž předstaji Hinc Šewc znowa namakany rukopis z wobstatka Krajnostawského archiwa Hornjeje Łužicy, kotryž měješe za Cichoriusowy. Publikacija bě Stonej nastork, sej wobstarać mikrofilm cyłego rukopisa. Swoju akribisku analzy, w kotrejž dóndže k rezultatej, zo njemóže znowa namakany manuskript być Cichoriusowy rukopis, wozjewi Stone w Lětopisu 2005. Tole pak pohnu Šewca so hišće raz do Sakskeho statneho archiwa podać, kiž bě wospjet přecáhnył a swoje wobstatki znowa rjadował – a při tutej składnosći namaka so woprawdžity Cichoriusowy rukopis, kiž bě lětdžesatki prosće na wopačnym městnje ležał. Wurězki z njeho su džensa w ediciji Hinca Šewca w 9. zešiwku Małego rjada Serbskeho instituta (2006) přístupne.

Tež jako słownikar pokaza so Gerald Stone w lětach na wuměnk. 2002 wuńdže w Ludowym nakładnistwje Domowina wot njeho spisany, mjeztym wupředaty hornjoserbsko-jendźelski słownik, mysleny jako pomocny srědk nic jenož za wučbu jendźelšćiny w serbskich šulach, ale ze swojimi nadrobnymi a spuščomnymi informacijemi wo serbskich hesłowych słowach tež za šěrši kruh wužiwarjow. A tež na nastaću pjeć lět pozdžišo wušeho jendźelsko-hornjoserbskeho słownika Edwarda Wornarja a Měrcina Straucha měješe jako soburedaktor wuznamny podžěl.

Poslednje wulke džěło Geralda Stonea na sorabistiskim polu je kniha wo stawiznach najzapadnišich Słowjanow – nimo Serbow zaběraše so w njej z Kašubami a Połobskimi Słowjanami. Kniha je 2016 wušła pod titlom „Slav outposts in Central European History. The Wends, Sorbs and Kashubs“. Serbska recensentka wobswědči jeje awtorej tehdy, zo wotewri z njej čitarjam „wokno do słowjanskich stawiznow srjedźneje Europy“.

Mjenje znate snadź je, zo steješe Gerald Stone tež w kontakće ze zamórskimi potomnikami Serbow. Na internetowej stronje <https://wendishresearch.org> namakamy wjacore

přeložki serbskich tekstow z jeho pjera a nimo toho najskerje jeničku wozjewjenu bibliografiju jeho sorabistiskich publikacijow (nimale dospoľnu, hač na tři mjeńše pozicije po léće 2016). Jako 83-lětny wuzna na tutej stronje – trochu sam sebi so dźiwajo – zo drje je wón jenička wosoba na swěće z jendželšćinu jako maćeršćinu, kotraž je w stawje rozumić hornjoserbsćinu 19. lětstotka, ćišćanu w frakturnym pismje. Na zbožo pak so jemu tajka zaběra lubi: „I seem to be the only person in the world whose native language is English, who can understand nineteenth-century Upper Sorbian printed in Gothic type. Fortunately, I find the work quite interesting myself.“

Wo zwjazanosći Geralda Stonea ze Serbami a Łužicu rěči mjez druhim jeho člonstwo w Maćicy Serbskej, wo zaslužnym připóznaću w Serbach pak swědči fakt, zo počesći jeho Domowina 2019 ze swojim najwvyšim wuznamjenjenjom, Mytom Domowiny. Zembrětemu słuša džak, zo je wulki džěl swojeho žiwjenskeho skutka wěnował Serbam a sorabistice a zo je njesprócniwje šěrił wědu wo nimaj w jendželskorěčnym swěće. Jeho džěła nam wostanu trajny přinošk, pomoc a zakład za džěło. Wobchowamy sebi jeho w čestnym spomnjeću.

Sonja Wölkowa